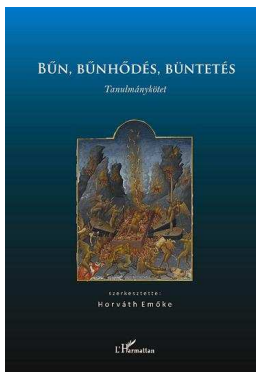

Bűn, bűnhődés, büntetés. Tanulmánykötet.

Szerk.: Horváth Emőke.

Budapest, L'Harmattan, 2011.

A tanulmánykötet a 2010. május 28-án, a Magyar Történelmi Társulat Egyháztörténeti Tagozata és a Miskolci Egyetem Történettudományi Intézete szervezésében rendezett „Bűn, bűnhődés, büntetés” című konferencián elhangzott előadások anyagának egy részét tartalmazza. A meghívó alapján, a konferencián a következő előadások hangzottak el: Szűcs Ferenc – *Bűn, bűnhődés, büntetés a nyugati kereszténység kiengesztelődés és megigazulás tanában*; Bubnó Hedvig – *Bűnök és erények harcának egy irodalmi és egy ikonográfiai példája a kora középkorból. Prudentius Psychomachiája és Cluny oszlopai*; Horváth Emőke – *Hermenegild bűne: a megtérés?*; Erdélyi Gabriella – *Aperite portas justitiae: bűnbocsánatkérő magyarok a Pápai Kúriában (15-16. század)*; Óze Sándor – *„Bűneiért bünteti Isten a magyar népet”. Egy 16. századi bibliai párhuzam vizsgálata*; Balogh Judit – *Bűnök és büntetések a kora újkori székely társadalomban*; Kiss Réka – *Egyházi kontroll - egyházi fegyelmezés a kora újkorban, egy erdélyi református egyházmegye gyakorlatában*; Szigeti Jenő – *A református egyházfegyelem a 18. században*; Semsey Viktória – *Képzelet és valóság: az inkvizícióról Goya képei alapján* c. előadása.

Ezek közül Szűcs Ferenc, Horváth Emőke, Óze Sándor, Szigeti Jenő és Semsey Viktória előadásai kerültek be *(dölttel kiemelve fent, a szerző)* hasonló címeikkel a L'Harmattan kiadó által kiadott, igényes külsejű, 114 oldal terjedelmű könyvbe.

Szűcs Ferenc tanulmányában a bűn, büntetés, elégtétel-gondolatkör három elméletét és ezek mai napig történő továbbélését vázolja fel: Nüsszai Szent Gergely római jogra építő érvelése, amelynek végkövetkeztetése, hogy Krisztus halála a Sátánnak fizetett elégtétel (8.). Anselmus jogi érvelésében Isten a sértett fél, akinek bizalmát az ember megrabolta (uo.), míg Petrus Abaelardus kiengesztelődés tanában Krisztus szeretete az Isten ember iránti szeretetét tükrözi (9.).

Horváth Emőke a vizigót király, Leovigild és fia, Hermenegild konfliktusát elemzi, amelyen keresztül bemutatja, hogy nem Hermenegild katolizálása váltotta ki a háborút, hanem politikai ambíciói, azaz nem vallási vagy morális „bűnről” volt szó, hanem pusztán hatalmi kérdésről.

A kötetben közepén áll a leghosszabb, a könyvnek mintegy harmadát kitevő tanulmány Óze Sándor tollából. Ez az írás összesodorja a szerző eddigi munkásságának szálait: a 16-17. századi morális gondolkodásban jelenlévő zsidó-magyar nép párhuzamot, a nemzettudat formálódásáról írt gondolatait a kora újkorban, a történelem és a róla való gondolkodás folyamatosságát, illetve a magyar történész-társadalom viszonyát a fent említett három problémakörhöz. Mint írja: *„Egy biztos, a zsidó-magyar párhuzam mindig olyan helyzetben került elő, mikor sokkhatás-kezelő mechanizmusként alkalmazhatták.”* (32.) A szerző ezzel felidézi a challenge-elmélet alapjait is, azaz egy társadalomnak adekvát választ kell adnia az őt érő kihívásokra, különben léte kerül veszélybe. A „választott nép”-gondolat két módon épült be a nemzettudatba: az egyik az integratív, a másik az independens szemlélet (67.). Ezek a mai napig megosztják a magyar értelmiséget. A szerző írásában arra is felhívja a figyelmet, hogy a nemzeteszmé kutatói mintha nem vennének tudomást annak 16-17. századi gyökereiről, azaz annak máig tartó kontinuitásáról. Ezzel ugyanakkor arra a gyakorlati problémára is rámutat, hogy bár minden történész elfogadja, hogy a történelmi folyamatok nem szabdalhatóak korszakokra, mégis nagyon ritka, hogy egy történész több korszak elismert kutatója legyen.

Szigeti Jenő a református egyházfegyelem 18-19. századi fellazulását elemzi: fő okokként a robbanásszerű szekularizációt (74.), a világi hatóságok azon törekvését, hogy saját hatókörükbe rendeljék a büntetés jogát (76.), a papválasztási botrányok sorát (78.), valamint az egyházfegyelem alapját képező bizalom megroppanását (79.) jelöli meg.

Az utolsó, gazdagon illusztrált tanulmányban Semsey Viktória három szílat fűz össze: a spanyol történelmi háttér ismertetését, a spanyol inkvizíció valós működését, valamint ennek Goya képeiben való lecsapódását. Végkövetkeztetése, hogy Goya félt az inkvizíciótól, és bár az jelentősen meggyengült a 19. század elejére, „a spanyol értelmiséget még mindig nyomasztó korlátok közé tudta szorítani.” (108.) Ugyanakkor a festő mégsem volt ateista, de „a felvilágosodás talaján állva számtalan vonatkozásban elítélte az egyházat.” (Uo.)

A Bűn, bűnhődés, büntetés című kiadvány vitathatatlan erénye, hogy interdiszciplináris megközelítéssel, valóban érdekes és aktuális témát jár körül, önmagukban is érdekesítő cikkek összegyűjtése és közreadása által. Ugyanakkor a kötet, mint egységes egész koherenciáját gyengíti, hogy névmutató, a cikket összefoglaló idegen nyelvű rezümé, előszó vagy bevezető nincs. Holott a tanulmányok térben (magyar és egyetemes), időben (6-18. század között) és vizsgálati módszerükben (a történetitől az interdiszciplinárisig) is rendkívül változatosak. Érdekes lett volna a szerzőkről is néhány szót ejteni, hiszen ők maguk is a történettudomány igen széles palettáját

képviselek: Horváth Emőke és Szigeti Jenő a Miskolci Egyetem, Semsey Viktória és Szűcs Ferenc a Károli Gáspár Református Egyetem, továbbá Óze Sándor a Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatói, kutatott területeik pedig az irodalom,- és történettudomány, művészettörténet és teológia egyes részeit fedik le.

A kötet formailag is kissé dezintegrált: a lábjegyzet apparátus nem egységes, gyakran egy cikkben belül sem (például: általában csak lapszám szerepel, de néha feltűnik néhány „o.” oldalszám rövidítés is). Emellett megjelenik egy újabbban gyakori, de nyelvtanilag hibás gyakorlat is, az „ugyanott” és „ugyanaz” kifejezések „u.o.”-val és „u.a.”-val való rövidítése. A formai következetlenségek között mégis az idézett munkákra való hivatkozások változó megoldása a legzavaróbb, mivel néha csak „i. m.” szerepel lapszámmal, így nem lehet azonosítani az idézett munkát. A formai entrópia a főszövegben is jelen van, például az évszámok használatakor: 19-20. század, 19/20. század, XIX-XX. század és 19.-20. század (ez utóbbi grammatikailag hibás) formák vegyesen szerepelnek. Tehát, a kötet, mint koherens egész, formailag további csiszolást igényelt volna.

Illik Péter